

Sygn. akt II CSK 110/06

POSTANOWIENIE

Dnia 8 września 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian (sprawozdawca)

Protokolant Maryla Czajkowska

w sprawie z wniosku M. M.

przy uczestnictwie D. M.

o podział majątku,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 8 września 2006 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego w K.

z dnia 11 października 2005 r., sygn. akt VII Ca .../05,

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Postanowieniem wstępnym z dnia 28 kwietnia 2005 r. Sąd Rejonowy w K. ustalił, że w skład majątku wspólnego wnioskodawczynie M. M. i uczestnika postępowania D. M. wchodzi prawo użytkowania wieczystego gruntu i prawo własności posadowionego na tym gruncie budynku, gotówka w kwocie 160.000 zł i szereg bliżej określonych w postanowieniu ruchomości. Ponadto Sąd ten ustalił, że został dokonany nakład z majątku odrębnego wnioskodawczynie na majątek wspólny w wysokości 78% wartości budynku znajdującego się na gruncie pozostającym w użytkowaniu wieczystym.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że M. i D. M. zawarli związek małżeński w kwietniu 1988 r., a wspólność majątkowa pomiędzy nimi ustała w październiku 2000 r., kiedy to zawarli umowę majątkową małżeńską wprowadzającą ustrój rozdzielności majątkowej. Ich małżeństwo zostało rozwiązane w lutym 2001 r. Przed zawarciem związku małżeńskiego, bo w grudniu 1985 r., M. M. otrzymała przydział spółdzielczego własnościowego prawa do domu jednorodzinnego pozostającego w zasobach Spółdzielni Budowlano-Mieszkaniowej „I.” w K. W dniu zawarcia związku małżeńskiego budowa domu była zrealizowana w 78%. Całkowicie został on wykończony w czasie trwania związku małżeńskiego. Wnioskodawczynie zawarła ze Spółdzielnią umowę przeniesienia użytkowania wieczystego gruntu i prawa własności budynku mieszkalnego, objętego przydziałem z dnia 2 grudnia 1985 r., w dniu 7 lutego 2000 r. Sąd ustalił także, jakie kwoty wchodziły w skład spadku po zmarłym w 1999 r. ojcu uczestnika postępowania oraz jakie kwoty były zgromadzone przez uczestnika.

Apelacje od tego orzeczenia złożyły obie strony. W wyniku apelacji wnioskodawczynie Sąd Okręgowy w K. zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że zaliczył użytkowanie wieczyste gruntu oraz prawo własności budynku do majątku odrębnego wnioskodawczynie i ustalił nakład z majątku wspólnego na jej majątek odrębny w wysokości 22% wartości budynku. Apelacja uczestnika postępowania została oddalona w całości, przy czym, na mocy art. 387 § 1 w

związku z art. 13 § 2 k.p.c., Sąd odstąpił od sporządzania uzasadnienia w tym zakresie.

Zaliczając użytkowanie wieczyste gruntu oraz własność budynku do majątku odrębnego wnioskodawczynie Sąd Okręgowy odwołał się do art. 215 oraz 235 § 2 prawa spółdzielczego wskazując, że zawarcie umowy w dniu 7 lutego 2000 r. stanowiło realizację uprawnień, które wnioskodawczynie nabyła z chwilą uzyskania przydziału, a więc przed zawarciem związku małżeńskiego. W związku z tym, zdaniem Sądu Okręgowego, dom jednorodzinny wybudowany przez spółdzielnię mieszkaniową w celu przeniesienia jego własności na członka, wchodziłby do majątku wspólnego tylko wówczas, gdyby prawo do domu przysługiwało obojgu małżonkom.

Skarga kasacyjna uczestnika postępowania od tego postanowienia oparta została na obu podstawach. W ramach naruszenia prawa materialnego wskazuje się art. 32 § 1 k.r.o., art. 45 k.r.o. i art. 33 § 1 pkt 2 k.r.o. W ramach naruszenia przepisów postępowania - art. 385 i 567 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie należy zaznaczyć, że w rozpoznawanej sprawie znajdują zastosowanie przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w brzmieniu sprzed 20 stycznia 2005 r., kiedy to weszła w życie ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1691). Zgodnie bowiem z art. 5 ust. 5 tej ustawy przepisy dotychczasowe są stosowane do podziału majątku wspólnego małżonków i do zwrotu wydatków i nakładów dokonanych z majątku wspólnego na majątek odrębny, jeżeli wspólność majątkowa ustała przed dniem wejścia ustawy w życie. W rozpoznawanej sprawie wspólność majątkowa małżonków M. ustała w październiku 2000 r., a więc przed wejściem w życie nowych przepisów regulujących ustrój majątkowy małżeński.

Podstawowym problemem występującym w niniejszej sprawie i mającym decydujący wpływ na treść rozstrzygnięcia jest zaliczenie użytkowania wieczystego gruntu i własności budynku do określonej masy majątkowej - majątku odrębnego wnioskodawczynie bądź do majątku wspólnego wnioskodawczynie i uczestnika

postępowania. W tym zakresie wystąpiła różnica poglądów pomiędzy Sądami orzekającymi.

Rozpocząć należy od tego, że wspólność majątkowa małżeńska jest ustrojem majątkowym funkcjonującym między małżonkami, którzy nie zawarli majątkowej umowy małżeńskiej wyłączającej lub modyfikującej ustawowy ustrój majątkowy oraz w stosunku do których wspólność nie została wyłączona orzeczeniem sądu (art. 52 k.r.o.) lub ustała z mocy prawa (art. 53 k.r.o.). Do wspólności wchodzi przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólności przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (art. 32 § 1 k.r.o., obecnie art. 31 § 1 k.r.o.). Nabycie przedmiotu majątkowego w czasie trwania wspólności majątkowej prowadzi zatem, co do zasady, do objęcia takiego przedmiotu wspólnością. Wyjątki od powyższej zasady określone zostały w ustawie, gdzie wskazuje się, jakie przedmioty majątkowe, mimo nabycia ich w czasie trwania wspólności majątkowej wchodzi do majątku odrębnego (obecnie osobistego) każdego z małżonków (por. art. 33 k.r.o.). Nie może budzić wątpliwości, że także przepisy innych ustaw mogą regulować wyjątki od przedstawionej zasady.

Funkcjonowanie powyższej zasady może nastręczać pewnych trudności, gdy nabycie przedmiotu majątkowego następuje nie w drodze jednego zdarzenia prawnego lecz w wyniku kolejnych zdarzeń (wieloetapowo). Jako przykłady takiego sposobu nabywania przedmiotu majątkowego (przede wszystkim chodzi o prawa majątkowe) wskazuje się nabycie prawa własności rzeczy, gdy umowa zobowiązująca (także umowa przedwstępna) została zawarta przez jednego z małżonków przed powstaniem wspólności, a umowa rozporządzająca (lub umowa przyrzeczona) już w czasie trwania wspólności majątkowej oraz nabycie własności w drodze zasiedzenia, gdy w posiadanie rzeczy wszedł jeden z małżonków przed powstaniem wspólności, a termin zasiedzenia upłynął w czasie trwania wspólności.

Co do drugiej z opisanych sytuacji może ona nastręczać pewne trudności interpretacyjne, gdyż w grę wchodzi stan świadomości jednego z małżonków w postaci dobrej lub złej wiary. Z tego względu występuje pewna rozbieżność poglądów co do zaliczenia w takich przypadkach prawa własności do majątku wspólnego małżonków. Ponieważ nie jest to jednak sytuacja występująca w stanie

faktycznym rozpoznawanej sprawy, kwestia ta pozostanie poza granicami rozważań Sądu Najwyższego.

Co do przykładowej sytuacji wskazanej jako pierwsza to powszechnie przyjmuje się, że prawo nabyte w czasie trwania wspólności wchodzi do majątku wspólnego małżonków. Decydujące znaczenie ma tutaj data definitywnego nabycia prawa. Fakt, że jego nabycie następuje w wyniku i w związku ze zdarzeniami mającymi miejsce przed powstaniem wspólności majątkowej małżeńskiej, pozostaje bez znaczenia dla wejścia tego prawa do majątku wspólnego.

Odnosząc wskazaną regułę do stanu faktycznego niniejszej sprawy niezbędne jest jedynie zbadanie, czy znajduje ona zastosowanie w sytuacji, gdy członek spółdzielni mieszkaniowej uzyskuje prawo do domu jednorodzinnego, a następnie, po wzniesieniu tego domu przez spółdzielnię, nabywa prawo własności domu oraz prawo do gruntu, na którym dom jest posadowiony.

Z uwagi na datę uzyskania przez M. M. przydziału oraz zawarcia przez nią umowy ze Spółdzielnią Budowlano-Mieszkaniową „I.” należy sięgnąć do przepisów Prawa spółdzielczego, a konkretnie do art. 232 i nast. regulujących prawo do domów jednorodzinnych i lokali mieszkalnych budowanych w celu przeniesienia ich własności na rzecz członków. Przepisy te, jakkolwiek obecnie nie obowiązują, mają zastosowanie w sprawie. Najistotniejsze znaczenie ma art. 235 § 1 i 2 pr.spółdz., zgodnie z którymi przeniesienie na członka spółdzielni własności domu wraz z prawem do działki następuje po przeprowadzeniu rozliczenia kosztów budowy i ostatecznym ustaleniu wkładów budowlanych, wniesieniu przez członka wkładu lub jego części i przejęciu zobowiązań spółdzielni pokrywających resztę należności z wkładu. Przeniesienie własności domu może nastąpić także na rzecz spadkobierców członka lub małżonków, jeżeli prawo do domu przysługuje im obojgu.

Z powyższego uregulowania Sąd drugiej instancji wyprowadził wniosek, że wejście własności domu wzniesionego przez spółdzielnię mieszkaniową do majątku wspólnego małżonków następuje wyłącznie wówczas, gdy spółdzielcze prawo do domu jednorodzinnego należało do obojga małżonków, a więc gdy przydział został

dokonany w czasie trwania wspólności i na rzecz obojga. Wniosek taki nie znajduje uzasadnienia w stosownych przepisach.

Zacząć należy od stwierdzenia, że art. 235 § 2 pr.spółdz. nie jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 32 § 1 k.r.o. (obecnie art. 31 § 1 k.r.o.). Przepis ten wskazuje jedynie, jakie osoby mogą być stroną umowy zawieranej przez spółdzielnię i przenoszącą własność domu wraz z prawem do gruntu. Nie rozstrzyga natomiast, czy własność domu nabyta w wyniku umowy zawartej przez jednego z małżonków wchodzi do majątku wspólnego czy też do majątku odrębnego (obecnie osobistego) małżonka - członka spółdzielni, któremu przysługiwało prawo do domu. Ta kwestia rozstrzygana jest przepisami kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w stosunku do których, jak już zaznaczono, art. 235 § 2 pr.spółdz. nie stanowi regulacji szczególnej. Z art. 235 § 2 pr.spółdz. wynika jedynie, że małżonek niebędący podmiotem prawa do domu nie może być stroną umowy zawieranej przez spółdzielnię. Zawarcie umowy także przez takiego małżonka pociąga za sobą jej nieważność na podstawie art. 58 § 1 k.c. (w tej ostatniej kwestii zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 1997 r., I CKN 191/97, OSNC 1998, nr 1, poz. 16).

Powyższe stanowisko było już prezentowane przez Sąd Najwyższy. Wynika ono z uzasadnienia powołanego wyżej wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 1997 r., I CKN 191/97, jak również z treści uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 1983 r., III CZP 15/83 (OSNCP 1983, nr 11, poz. 176). Zgodnie z treścią tej uchwały o przynależności do majątku wspólnego małżonków budynku mieszkalnego wybudowanego w ramach spółdzielczego zrzeczenia budowy domów jednorodzinnych oraz działki gruntu, na której dom jest wzniesiony, decyduje data sporządzenia umowy przenoszącej własność budynku i prawo do działki. Uchwała ta zachowała aktualność mimo zmian prawnych, jakie miały miejsce po jej podjęciu i stanowisko tam zaprezentowane skład orzekający w niniejszej sprawie podziela. Oznacza to, że o wejściu prawa własności budynku oraz prawa do gruntu, na którym został wzniesiony, do majątku wspólnego małżonków decyduje okoliczność, czy w dacie zawierania umowy przez jednego z małżonków pozostawał on w ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej. Bez znaczenia pozostaje natomiast

fakt, że prawo do domu należało tylko do tego małżonka, gdyż przydział został mu wydany przed zawarciem małżeństwa (powstaniem współwłasności majątkowej).

Z tych względów za zasadne należy uznać zawarte w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 32 § 1 k.r.o. oraz, w konsekwencji, także art. 45 k.r.o. Nie jest natomiast możliwe odniesienie się przez Sąd Najwyższy do zarzutu naruszenia art. 33 § 1 pkt 2 k.r.o. z uwagi na to, że w uzasadnieniu Sądu Okręgowego nie znalazła się analiza zarzutów zawartych w oddalonej w całości apelacji uczestnika postępowania. Sąd Najwyższy zauważa przy tym, że wniosek o doręczenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem (oraz zapowiedzią złożenia skargi kasacyjnej) został przez uczestnika złożony. Brak było zatem podstaw do skorzystania z uregulowania zawartego w art. 387 § 1 k.p.c.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).